

Jeugdrecht en finaliteit(en)

Onderliggend mens- en kindbeeld

In de huidige wet wordt nog sterk uitgegaan van een 'beschermingsmodel', waarin jongeren beschouwd worden als handelingsonbekwaam. Wanneer zij grensoverschrijdend gedrag stellen wordt dit beschouwd als een signaal van onderliggende problemen. Jongeren moeten ondersteund, geholpen en beschermd worden. Dergelijk mens- en maatschappijbeeld kan niet meer fungeren als enige en centrale 'onderbouw' voor de aanpak van jeugddelinquentie in Vlaanderen, maar vormt een invalshoek naast andere mogelijke insteken. Dit standpunt vormt het vertrekpunt van een brede reflectie op uitgangspunten en finaliteit(en) van het jeugdrecht m.b.t. minderjarige delictplegers.

Het parket brengt in dat bij de bevoegdheidsuitbreiding van de gemeenschappen naar aanleiding van de Zesde staatshervorming de term 'als misdrijf omschreven feit' overeind is gebleven. Deze is niet neutraal zegt het parket. Met de ingebruikname van deze term in 1965 heeft de wetgever het vermoeden willen instellen dat het intellectuele vermogen van de minderjarige onvoldoende is ontwikkeld opdat hij ten volle zou beseffen dat hij strafbare feiten stelt en waarom hij hiervoor wordt gestraft. De wetgever heeft niet de bedoeling gehad in 1965 om een strafrechtelijk vermoeden in te stellen dat een minderjarige zonder verstand of vrije wil handelt.

Er bestaat grote eensgezindheid over het gegeven dat jongeren moeten benaderd worden als mensen die in hun groei naar volwassenheid kansen moeten krijgen om te groeien in verantwoordelijkheid. Deze visie moet bijzondere aandacht krijgen waar beginselen en onderliggende principes van het jeugdrecht geëxpliciteerd worden. Er wordt gesteld dat het in de huidige juridische praktijk niet (meer) klopt om te blijven spreken van 'onbekwaamheid' en 'onverantwoordelijkheid' van jongeren. Het is correcter om minstens te spreken van een 'relatieve handelingsonbekwaamheid'. De Jeugdwet zelf stelt in punt 3° van de voorafgaande titel dat de rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen o.m. doelstellingen nastreeft inzake 'verantwoordelijkheidszin'. Vanuit de hoek van jeugdrechters wordt aangegeven dat zij in de praktijk jongeren ook aanspreken op hun verantwoordelijkheid of dat zij jongeren verantwoordelijk stellen.

Men benadrukt dat het inbrengen van verantwoordelijkheid van en voor minderjarigen een proces betreft. Eerder dan een 'absoluut gegeven', is voldoende aandacht voor het 'groeien in verantwoordelijkheid' als minderjarige cruciaal. Jongeren moeten hierin ondersteund worden. Er mag niet te individuericht gekeken worden naar verantwoordelijkheid. We moeten ook conclusies durven trekken over de context en de bredere samenleving; zeker wanneer het gaat over verantwoordelijkheid van jongeren betreft het bijgevolg een gedeelde verantwoordelijkheid.

Het aanspreken van jongeren op hun verantwoordelijkheid mag geenszins ten koste gaan van eventuele noden op het vlak van zorg en bescherming. Het is cruciaal dat een jongere zijn plaats in de maatschappij blijft behouden en dat we hem niet loslaten.

Het voor ogen houden van de eigenheid van elke jongere, met al zijn mogelijkheden en beperkingen, blijft ook in de aanpak van jeugddelinquentie van groot belang.

Besluit

- Een zekere mate van handelingsbekwaamheid en verantwoordelijkheid van jongeren, eerder dan een totale onbekwaamheid en onverantwoordelijkheid, is op vandaag reeds een gegeven.
- Het gaat niet alleen om de individuele verantwoordelijkheid van de minderjarige. We moeten breder kijken en ook daar conclusies aan verbinden: een gedeelde verantwoordelijkheid, een maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- De responsabilisering van jongeren mag niet ten koste gaan van eventuele noden op het vlak van hulpverlening en bescherming. Zij behouden steeds het recht op hulpverlening.
- We moeten rekening houden met de eigenheid van een individuele jongere: onderscheid mogelijk laten tussen jongeren.

Reactie op delict: duidelijk en constructief

De Vlaamse Regering spreekt in haar conceptnota van 20 maart 2015 over 'duidelijke reacties' op delicten. De nood aan een grotere mate van duidelijkheid ten aanzien van alle betrokkenen bij de reactie op een gepleegd delict wordt algemeen onderschreven. De drie naar voor geschoven componenten - snelheid, normbevestiging als centraal criterium en een apart identificeerbaar kader - worden bevestigd en verder geconcretiseerd.

Gezien de specificiteit van de voorlopige fase enerzijds en de fase ten gronde anderzijds, is het van belang om apart stil te staan bij elk van de beide fases. Het decreet moet duidelijk bepalen welke maatregelen mogelijk zijn in welke fase, onder welke voorwaarden en ten aanzien van wie. Ook de eventuele mogelijkheden tot herziening moeten bepaald worden.

Heel wat betrokken actoren bevestigen het belang van een voldoende snelheid van respons op een gepleegd delict als belangrijk onderdeel van een duidelijke reactie. Er wordt gewezen op de mogelijkheden van diversie in dit verband. De vertegenwoordigers van het parket geven aan vragende partij te zijn voor de (verdere) uitbouw van diversiemaatregelen op hun niveau. Jeugdrechters onderkennen de mogelijkheden en het belang van een snelle reactie maar wijzen op het belang van voldoende aandacht voor belangrijke rechtswaarborgen bij alternatieve afhandelingen.

Het meer centraal stellen van normbevestiging als finaliteit van de reactie op het gepleegd delict wordt onderkend, maar dit mag niet ten koste gaan van andere doelen die beoogd worden voor betrokken minderjarige op het vlak van bijvoorbeeld hulpverlening. Op zoek gaan naar de drijfveer achter het gepleegde delict blijft fundamenteel in dezen. Bij het meer naar voren schuiven van het aspect normbevestiging mag niet vergeten worden dat jongeren soms tijd nodig hebben om tot besef te komen, om de waarheid te zien.

Het uitbouwen van een apart identificeerbaar aanbod aan 'specifieke reacties op het delict' wordt niet afgewezen. Er wordt wel benadrukt door meerdere actoren vanuit de hulpverleningshoek dat er grenzen zijn aan het creëren van een volledig apart aanbod voor wat de reactie op MOF en VOS betreft. Diverse bestaande maatregelen blijken relevant en zinvol zowel binnen het kader van MOF als VOS.

Wat cruciaal is, is duidelijkheid verschaffen over wat de bepalende factor is voor een reactie. Bij delict-specifieke reacties is dat het gepleegde feit.

Er wordt geopperd om welbepaalde reacties te linken aan specifieke misdrijven (cf. Strafwetboek volwassenen). Men wijst op het belang van het inbrengen van 'proportionaliteit' wanneer het gaat over het voorzien in een duidelijke reactie t.a.v. minderjarige delictplegers. Anderen benadrukken evenwel het belang om niet alleen te focussen op het specifieke delict maar ook voldoende rekening te blijven houden met de persoon van de minderjarige.

Ook al werden reeds heel wat stappen gezet, er moet blijvend ingezet worden op een meer heldere taal en communicatie, en dat zowel naar de betrokken jongere als naar zijn context. In dezen kan de jeugdadvocaat een belangrijke rol vervullen. Specifieke vorming rond deze thematiek is een noodzakelijke voorwaarde opdat een advocaat zijn rol hierin ten volle kan spelen. Bij uitbreiding is een voldoende en adequate vorming van alle betrokkenen een punt waarvoor meer aandacht wordt gevraagd.

Ouders en jeugdrechters verschillen van mening over de mate waarin al voldoende ingezet wordt op het betrekken en informeren van ouders. Alhoewel het horen en betrekken van ouders structureel werd voorzien en hier volgens de jeugdrechters veel aandacht aan wordt gegeven, geven de vertegenwoordigers van ouders aan dat dit niet steeds zo ervaren wordt. Er wordt gepleit om datgene wat (regelgevend) voorzien wordt ook effectief toe te passen en dit op een wijze die door de betrokkenen als volwaardig wordt ervaren.

Een 'duidelijke' reactie betreft niet alleen duidelijkheid voor de betrokken jongere en zijn ouders, maar evenzeer vanuit het perspectief van het slachtoffer en dat van de brede samenleving.

Besluit

- Een duidelijke reactie is verbonden met 'snelheid van reageren'. Er moet kort op de bal kunnen gespeeld worden. Hierbij mag het vermoeden van onschuld niet uit het oog verloren worden. Snelheid van reactie moet gekoppeld worden aan voldoende rechtswaarborgen.
- De eerste finaliteit van de reactie op het delict is normbevestiging. Daarnaast moet ook gekeken worden naar de achterliggende oorzaken. Het maatschappelijk belang en de hulpverlening moeten mee in aanmerking worden genomen.
- Duidelijkheid veronderstelt een specifiek en duidelijk aanbod aan reacties:
 - Het gehanteerde taalgebruik speelt een rol: er moet duidelijk gecommuniceerd worden in een begrijpelijke taal. Gerechtelijke actoren moeten hierin gevormd worden.
 - Proportionaliteit is een centraal uitgangspunt.
 - De reactie houdt ook rekening met de persoon van de dader.
- Ouders en slachtoffers mogen niet vergeten worden: er moet ook voor hen duidelijkheid gebracht worden.

Reacties op delicten die door minderjarigen gepleegd worden moeten niet alleen aan de vereiste van duidelijkheid voor alle betrokken partijen voldoen, de Vlaamse Regering wil dat ze evenzeer 'constructief' zijn. In essentie wordt hiermee verwezen naar de mate waarin rekening gehouden wordt met de mogelijkheden voor de dader om verantwoordelijkheid op te nemen en de gerichtheid op de verdere ontplooiing van die capaciteiten. De mate waarin de betrokken jongere zelf iets als constructief ervaart is hierbij een belangrijk gegeven. Het rechtvaardigheidsgevoel van jongeren wordt in dezen mede gevormd door hun situaties onderling te vergelijken. Voldoende afstemming en hier zorgvuldig mee omgaan wordt door de aanwezigen dan ook onder de noemer van een 'constructieve reactie' geplaatst. Verschillen moeten 'uitlegbaar', 'verklaarbaar' zijn.

Er wordt gesteld dat de mate waarin het wenselijk en haalbaar is meer in te zetten op het 'constructief' gehalte van de reactie niet losstaat van de fase in de rechtspleging waarin de reactie wordt opgelegd.

De mate waarin een maatregel al dan niet als constructief beschouwd wordt is helemaal niet te herleiden tot specifieke maatregelen. Zowel vertegenwoordigers van de HCA-diensten als actoren binnen de jeugdhulpverlening verwijzen in dit verband naar vrijheidsberoving en de werking van gesloten instellingen. Ook binnen dergelijke ingrijpende omgeving en ingreep kan constructief gewerkt worden. Soms is vrijheidsbeperking het middel, de eerste en noodzakelijke stap om aan de slag te kunnen gaan.

Wanneer jongeren en ouders de zin en de ratio van tussenkomsten begrijpen, kunnen zij actief bijdragen aan de zingeving van dat ingrijpen en er een persoonlijk engagement in opnemen. Het lijkt bijzonder relevant om ook in de afhandeling van delinquentie (samen) te zoeken naar ruimte voor zingeving. Dit houdt meer in dan een implementatie van 'bemiddeling' in alle fasen, maar houdt de vraag in naar een doorgedreven en doordachte visie op jeugdrecht.

Het constructief gehalte van een reactie op een delict moet ook vanuit het perspectief van het slachtoffer, context en samenleving beschouwd worden.

Besluit

- Er moet aandacht zijn voor het moment in de procedure waarop de reactie wordt gegeven.
- Constructief hangt niet alleen samen met de aard van de maatregel die je oplegt maar ook met hoe we kijken naar de jongere, naar hoe de jongere de maatregel beleeft.
- Er moet gezocht worden naar de drijfveer: waarom heeft een minderjarige dat feit gepleegd?
- Er moet ruimte worden gecreëerd voor zingeving door de jongere en de ouders.
- Constructief moet ook bekeken worden vanuit andere perspectieven dan enkel dat van de jongere: de link moet gelegd worden naar de ouders, het netwerk rond de jongere, de samenleving en het slachtoffer.

Sanctie/straf als finaliteit voor de minderjarige delictpleger en zijn context

De actoren zijn het erover eens dat sanctie leidt tot een grotere duidelijkheid voor alle betrokkenen bij de reactie op het gepleegde delict, maar wensen geen expliciete definiëring van wat met 'sanctioneren' beoogd en bedoeld wordt. Er is wel vraag naar meer duidelijkheid maar zonder dat dit tot een specifieke definiëring moet leiden. Zo geeft het parket uitdrukkelijk aan geen voorstander te

zijn van het definiëren van dergelijke begrippen. De vrees bestaat dat dergelijke definiëring onvoldoende bijdraagt tot grotere duidelijkheid en zou leiden tot een te strak kader. De HCA-diensten pleiten daarentegen wel voor het scherper benoemen van wat we doen en hoe er wordt gereageerd op misdrijven.

Er wordt voorgesteld om geen definitie op te nemen in het decreet.

Tot op vandaag is de gehanteerde term 'maatregelen'. Blijven spreken van maatregelen terwijl de jongeren ze aanvoelen als een sanctie of straf schept onduidelijkheid. Er moet aandacht zijn voor hoe jongeren een bepaalde reactie ervaren en beleven. Het belang van de gebruikte terminologie moet in de volgende werkgroepen verder worden opgenomen en desgevallend moeten de gangbare termen worden vervangen.

Een sanctie houdt een verplichting in in hoofde van diegene die ze krijgt opgelegd, en bevat desgevallend een component van vrijheidsbeperking of vrijheidsberoving. Men is het er dan ook over eens dat sanctioneren kan leiden tot onaangename zaken voor de betrokkene. Maar het moet meer zijn dan enkel dat aspect. Jongeren hebben het recht om te falen, om fouten te maken, maar ze moeten zich ook opgevangen voelen wanneer dit gebeurt. Bij sanctionering van minderjarigen moet steeds verbinding gemaakt worden met herstellende en constructieve aspecten. Er moet hen de mogelijkheid geboden worden om te leren uit het gebeurde.

Vanuit de vertegenwoordiging van de jeugdrechters wordt benadrukt dat een sanctie – in de formele zin van het woord – maar kan worden opgelegd wanneer een feit bewezen is. Er moet rekening worden gehouden met de rechtswaarborg 'vermoeden van onschuld'.

Besluit

- Geen definiëring opnemen in het decreet van de term 'sanctie'. Er is wel vraag naar meer duidelijkheid.
- Bij sanctie gaat het deels om leedtoevoeging, maar ...
 - Niet straffen: Straffen 'an sich' heeft geen zin;
 - Gedrags- en mentaliteitsverandering beogen.
- Een sanctie houdt een verplichting in: er wordt aan de minderjarige iets opgelegd. We bevinden ons in een kader van dwang.
- De sanctie moet:
 - Als rechtvaardig ervaren worden;
 - een sanctie zijn (normbevestiging) maar ook pedagogisch, ook helend;
 - verbonden worden met herstellmogelijkheden.

Herstel als finaliteit voor de minderjarige delictpleger en zijn context, slachtoffer(s)

De Vlaamse Regering spreekt over 'een gedifferentieerd aanbod van duidelijke en constructieve reacties op delicten *'met aandacht voor herstel van de schade'*'. De werkgroep geeft meteen aan dat herstel van de schade breed moet worden ingevuld en niet mag beperkt worden tot 'materiële schade'. In één beweging zeggen de deelnemers aan de vergadering hierom geen voorstander te zijn van een

definiëring op decretaal niveau. Wat daarentegen volgens sommige actoren wel in het decreet moet opgenomen worden zijn de voorwaarden om tot herstel te kunnen komen, te kunnen overgaan.

Herstel moet ook een meer brede invulling en doelstelling krijgen. Herstel gaat immers niet alleen over een focus op het herstel van de schade aan het slachtoffer en op het delict, maar gaat ook over het herstel van burgerschap: re-integratie in de maatschappij, opnemen van verantwoordelijkheden, ... Herstel zit vervat in verschillende maatregelen.

Het belang van het werken met herstel binnen de benadering van minderjarige delictplegers wordt algemeen onderschreven. De termen herstelrechtelijk en herstelgericht zijn van elkaar te onderscheiden. De term herstelrechtelijk focust eerder op het proces, hoe recht doen na het delict, en dit op een andere dan de klassieke wijze waarop gewerkt wordt binnen de rechtbank. Herstelgericht werken heeft daarentegen meer het resultaat voor ogen, namelijk de relatie met het slachtoffer en de maatschappij herstellen en de delictpleger wijzen op zijn verantwoordelijkheid. In tegenstelling tot een enge herstelrechtelijke invulling van herstel is herstelgericht werken ook binnen een context van dwang mogelijk. Binnen een pedagogische context wordt werken vanuit de visie rond herstel eveneens gehanteerd. Hier is sprake van een nog bredere invulling van het begrip. Hier staat het creëren, behouden en herstellen van relaties centraal, meer dan het herstel van de schade.

Diverse actoren wijzen op het belang van het aanbod van herstelbemiddeling, ook op parketniveau. Hierbij wordt wel benadrukt dat dergelijk aanbod binnen een vrijwillig kader georganiseerd moet worden. Geen enkele partij kan worden gedwongen tot deelname. Naast het aspect 'vrijwilligheid', wordt ook gewezen op het belang van vertrouwelijkheid binnen het werken met herstel. Verder mag de uitkomst van een herstelbemiddeling geen invloed hebben op het al dan niet vorderen voor de jeugdrechtbank. Beide zaken moeten los van elkaar gezien en ingezet worden.

Omwille van het belang van dergelijk aanbod, wordt vanuit de jeugdrechters en het parket gesuggereerd om te voorzien in de verplichting om dit in beginsel steeds aan te bieden – ook als het parket de jeugdrechter al heeft gevorderd - tenzij bij limitatief bepaalde gevallen. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan moord. Andere actoren, waaronder de HCA-diensten, gaan uitdrukkelijk niet akkoord dat herstel niet zou kunnen ingezet worden in heel ernstige zaken. Er zouden goede ervaringen zijn op dat vlak. Ook de jeugdrechters zijn van mening dat het aanbod moet mogelijk zijn wanneer het gaat om een ernstig feit maar voegen hieraan toe dat het parket wel moet kunnen beoordelen of het in bepaalde gevallen aangewezen is, bv. in het belang van het onderzoek, om niet dadelijk een aanbod van herstelbemiddeling te doen. Er is sprake van een 'recht op dergelijk aanbod'. Momenteel zijn er grote verschillen tussen de verschillende gerechtelijke arrondissementen.

Diverse actoren wijzen op het belang om de mogelijkheden en het gebruik verder te maximaliseren in de verschillende fases van de rechtspleging. Momenteel wordt in onvoldoende mate gegarandeerd dat ook jongeren die geplaatst werden in een gesloten setting, toegang hebben tot dergelijk aanbod. Op verschillende plaatsen wordt de combinatie gewoon niet aangeboden.

Het geschreven project wordt genoemd als een interessante mogelijkheid. Het biedt de jongere de kans zelf initiatieven voor te stellen. Dergelijk project wordt onvoldoende ingezet daar niet of onvoldoende voorzien werd in ondersteuning op het vlak van de uitvoering en omdat het tot op heden enkel mogelijk is in de fase ten gronde, wat te laat is.

Vanuit de Unie van de jeugdadvocaten wordt aangegeven dat jongeren soms wel bereid zijn om mee te stappen in een verhaal van herstel zonder dat ze hiervoor formeel willen/moeten toegeven dat ze een delict hebben gepleegd. Een bekentenis hoeft geen noodzakelijke voorwaarde te zijn om rond herstel te werken.

Besluit

- Geen definiëring opnemen in het decreet van de term 'herstel'.
- Een herstelgericht aanbod/herstelbemiddeling staat los van een eventuele vordering door het parket.
- Herstel heeft zowel een functie naar slachtoffers en schade als naar de maatschappij en naar de minderjarige zelf. Brede invulling van herstel.
- Er wordt gesproken van een 'recht tot herstel': iedereen moet een kans krijgen op een aanbod.
 - Jongere hierin zelf initiatiefrecht geven?
 - Ook initiatief mogelijk maken op parketniveau.
- De principes van vrijwilligheid en vertrouwelijkheid moeten gerespecteerd worden.
- Ouders mogen niet vergeten worden.
- Slachtofferhulp moet tijdig en altijd ingeschakeld kunnen worden, ook ter voorkoming van toekomstig ouderschap.

Beveiligde opvang - gesloten opvang - detentie

Gesloten opvang kan volgens de conceptnota van de Vlaamse Regering enkel opgelegd worden indien dit voor de veiligheid van de maatschappij of de minderjarige noodzakelijk is.

De vraag naar explicitering van begrippen zoals gesloten opvang, vrijheidsberoving en detentie roept sterk uiteenlopende reacties op. Er zijn vragen bij het hanteren van diverse termen. Jeugdadvocaten en academici wijzen op een aantal gemeenschappelijkheden: het hanteren van een veelheid aan termen en omschrijvingen dreigt te leiden tot het mystificeren van het gegeven dat het steeds gaat over vrijheidsberoving. Het hanteren van voldoende heldere termen, die een correct onderscheid mogelijk maken, blijkt absoluut aangewezen. Noodzakelijk zelfs. Er wordt verwezen naar het belang van dit onderscheid in het kader van uithandengeving. In het geval dat een jongere uit handen wordt gegeven, komt enkel de duur van een gesloten plaatsing in aanmerking om in rekening te worden gebracht op de toegekende straf. Ook de gemeenschapsinstellingen bepleiten het hanteren van een terminologie die het mogelijk maakt gradaties in vrijheidsberoving te kunnen onderscheiden. Transparant kunnen werken met af- en opbouw van vrijheden en verantwoordelijkheden is hier van belang. Transparantie en duidelijkheid die ook nodig zijn om toezicht mogelijk te maken door de daartoe opgerichte instanties.

In het decreet moet zeer duidelijk worden omschreven wanneer een jeugdrechter kan overgaan tot een plaatsing in een gesloten milieu. Er moet regelgevend minstens voorzien worden in welke fase van de rechtspleging een gesloten plaatsing kan worden opgelegd, onder welke voorwaarden, ten aanzien van wie, ... Hierbij is het absoluut noodzakelijk dat ook de nodige rechtswaARBorgen worden ingeschreven en deze evenredig verhoogd worden met de mate van vrijheidsberoving.

Het parket problematiseert de modulering, wat het hanteren van begrippen en het streven naar duidelijkheid betreft. De vrees bestaat dat de invulling van reacties op het delict op die manier teveel overgelaten wordt aan de administraties eerder dan aan de rechterlijke macht.

Jeugdadvocaten vragen in verband met gesloten opvang voldoende aandacht voor de meest kwetsbare jongeren die, ten gevolge van gebrek aan capaciteit, gericht aanbod en gepaste vervolghulp voor hun problematiek, gedurende lange tijd noodgedwongen verblijven in de gemeenschapsinstellingen en andere voorzieningen. Eveneens moet een abrupt einde van de gesloten plaatsing zonder afdoend vervolgtraject vermeden worden. Er moet voldoende geschikt privaat aanbod worden voorzien opdat jongeren op het gepaste moment in hun individueel traject kunnen doorstromen naar voorzieningen die kunnen werken aan en met de zorgnoden van betrokken minderjarigen.

Het onderscheid vrijheidsbeperking en vrijheidsberoving wordt naar voor geschoven als belangrijk gegeven. Belangrijk om hierbij op te merken is het verschil tussen een vrijheidsberoving en –beperking in het kader van bescherming en sanctie. Er wordt benadrukt om aandacht te hebben voor alle settings met een bepaalde mate van vrijheidsbeperking en/of –beroving. Een FOR-K-dienst is even vrijheidsberovend als een gemeenschapsinstelling. Vrijheidsberoving moet gepaard gaan met een pedagogisch project. Er wordt op gewezen dat wat het aspect vrijheidsberoving binnen psychiatrie betreft, er tot op heden geen wettelijke omkadering voorhanden is.

Met betrekking tot het onderscheid publiek versus privaat aanbod wordt aangegeven dat een gesloten context op vandaag al geen exclusieve van de overheid meer is. Er wordt in dit verband geduid op andere takken binnen de social-profit sector waar reeds privaat aanbod tot stand werd gebracht. Er wordt op gewezen dat onderscheid moet gemaakt worden tussen het opleggen van de vrijheidsberoving en de uitvoering ervan. De vraag wordt gesteld in welke mate het denkbaar is dat het uitvoeren van vrijheidsberoving van minderjarige delictplegers door private actoren opgenomen wordt. Hierbij geven enkele actoren aan het niet wenselijk te achten dat de uitvoering van vrijheidsberoving kan worden toebedeeld aan private initiatieven. Zij wensen dergelijke uitvoering voor te behouden aan een publiek aanbod. Vrijheidsbeperking kan voor hen wel worden uitgevoerd binnen private voorzieningen.

Besluit

- Belang van rechtswaarborgen.
- We moeten ons buigen over de verschillende definities. Hierbij moet uitgeklaard worden wanneer het echt om vrijheidsberoving gaat (relevant binnen uithandengeving *wanneer na een uithandengeving een [gevangenis]straf wordt uitgesproken*).
- Een jeugdrechter is de enige die uitspraak kan doen over vrijheidsberoving.
- Wanneer het gaat om vrijheidsbeperking, kan uitvoering plaatsvinden in private voorzieningen. Gaat het om vrijheidsberoving, dan kan uitvoering enkel in publieke initiatieven. De feitelijke en juridische condities van omgaan met vrijheidsberoving en de bijhorende rechtswaarborgen moeten worden bepaald en vastgelegd.

Modellen, uitgangspunten, principes

Het nastreven van één model wordt als niet haalbaar of wenselijk beschouwd. Men onderkent dat het exclusief werken vanuit het beschermingsmodel onvoldoende mogelijkheden biedt voor het uitbouwen en onderbouwen van een hedendaagse gedifferentieerde aanpak van jeugddelinquentie.

Minderjarigen die een delict plegen moeten niet alleen maar beschermd en ondersteund worden. Tegelijk wordt aangegeven dat men weinig heil ziet in het exclusief introduceren van een sanctiemodel. Diverse actoren wijzen erop dat het sinds de recente hervormingen de facto al niet exclusief meer gaat over bescherming. De in 2006 gemaakte transitie van een exclusieve focus op 'bescherming' naar een sui generis-benadering, waarbij zowel herstellende, pedagogische, responsabiliserende, sanctionerende als maatschappij-beveiligende finaliteiten worden nagestreefd, wordt breed gedragen, mits verdere verfijning en bijsturing op belangrijke domeinen.

Parket en jeugdadvocaten benadrukken dat het voorzien in een specifieke, voor alle betrokkenen meer duidelijke reactie op een gepleegd delict, niet losstaat van de mate waarin er voldoende ruimte voorzien wordt voor acties in het kader van jeugdhulp. Het voorzien van mogelijkheden om de reactie in het kader van het misdrijf desgevallend vlot te combineren met een actie in het kader van jeugdhulp wordt als uitermate belangrijk aangegeven.

Het behoud van één jeugdrechter die zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde kan optreden, vinden de magistraten vanuit hun ervaring belangrijk. De vrees bestaat dat deze werking in het gedrang komt indien men afstapt van een exclusief beschermingsmodel (cf. arrest Grondwettelijk Hof uit 2008). Meer algemeen wordt in dit verband door jeugdrechters aangegeven dat de mogelijkheid om een jongere langdurig op te volgen ervaren wordt als een meerwaarde.

Meerdere actoren benadrukken het belang om meer duidelijkheid in te bouwen over de doelstelling waarmee welke actie genomen wordt. Er is sprake van de nood aan een specifiek kader voor enerzijds hulp, en een kader voor sanctie anderzijds waarbij de jongere wordt aangesproken op zijn verantwoordelijkheid in verhouding tot de gepleegde feiten en de context waarin ze zijn gepleegd. Met dit kader verwijst men naar specifieke doelen en criteria (bv. termijnen, verloop van het proces, ...) voor MOF resp. VOS. Het is van belang om in het decreet duidelijk op te nemen wat mogelijk is en wat de gevolgen zijn indien hieraan niet (blijvend) voldaan wordt.

Men benadrukt om het werken vanuit een herstelrechtelijk/herstelgericht kader doorheen de ganse afhandeling vooraan te zetten doch combineerbaar met andere invalshoeken. Hierbij moet men zich richten op de individuele jongere (dader), zijn context, het slachtoffer en de maatschappij.

Besluit

- Niet kiezen voor één model.
- Herstelmodel vooraan plaatsen, maar met een gemengde aanpak gericht op individuele jongere, zijn context en de maatschappij.
- Geen puur sanctiemodel: een finaliteit van bescherming (hulpverlening) behouden.
- Binnen de sanctie de verantwoordelijke jongere aanspreken (sanctionerend aspect).
- Het is het moment om duidelijkheid te creëren over de finaliteit: we moeten deze opportuniteit grijpen. Expliciteren.

Complementariteit VOS en MOF: gescheiden én verbonden sporen

In de conceptnota van 20 maart 2015 zegt de Vlaamse Regering de reactie op delicten gepleegd door minderjarigen te verbinden met de jeugdhulp in een duidelijk onderscheiden traject. De staatshervorming vormt volgens de Vlaamse Regering de perfecte hefboom om de reacties op als misdrijf omschreven feiten te heroriënteren op een manier die maximaal aansluit bij de jeugdhulp. Er zal gezorgd worden voor complementaire trajecten. Immers, elke minderjarige heeft recht op jeugdhulp, ook jonge delictplegers en ook wanneer zij nood hebben aan gesloten opvang. Bijzondere aandacht zal gaan naar verbinding met de gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg en naar jongeren die een zeer complexe meervoudige problematiek vertonen.

Er wordt gopteerd voor een eigen kader wat de reactie betreft op delicten gepleegd door minderjarigen. Maatregelen die specifiek ingezet worden als reactie op het delict dragen bij tot een duidelijke, onderscheiden reactie. Met die maatregelen wordt een gedrags- of mentaliteitswijziging beoogd. Het Steunpunt Jeugdhulp wijst in dezen op het onderscheid tussen aparte maatregelen en aparte vorderingsgronden: het is belangrijk dat jongeren weten op welke grond er gevorderd wordt. Dit zorgt voor duidelijkheid en draagt bij aan het rechtvaardigheidsgevoel bij de jongere. Er wordt aangegeven dat sommige maatregelen zowel inzetbaar zijn in een sanctionerende als een hulpverlenende context.

Meerdere actoren (HCA, jeugdhulpverlening, jeugdadvocaten en jeugdpsychiatrie) geven aan dat een specifiek en apart kader niet betekent dat bij de uitvoering van maatregelen beide groepen (MOF en VOS) gescheiden moeten worden. Vanuit de jeugdpsychiatrie wordt hieraan toegevoegd dat de ernst van de feiten of de zorggradaties criteria kunnen zijn op grond waarvan al dan niet tot samen zetten van jongeren wordt beslist. Het voorzien in een vlotte en naadloze overgang naar het luik hulp wordt gezien als een onmisbare voorwaarde opdat de vooropgestelde introductie van een specifiek kader voor de reactie op delicten werkbaar zou zijn. Er wordt gezegd dat een naadloze overgang liefst verloopt via een eenvoudige procedure: eventueel via één globaal decreet (geen apart decreet MOF) of via het verlaten van de toegangspoort. Jeugdrechters maken daarentegen de bedenking of het samen zetten van de jongeren uit de beide groepen (MOF en VOS) bij de uitvoering van de maatregelen wel aangewezen is en of er niet moet gedacht worden aan aparte afdelingen binnen de gemeenschapsinstellingen.

Het opleggen van maatregelen in het kader van het gepleegde delict mag er niet toe leiden dat het aanbod van hulpverlening in het gedrang komt. Evenmin mag het opleggen van maatregelen in het kader van de VOS ertoe leiden dat de reactie op het gepleegde delict uitblijft. Beide vorderingen zouden van in het begin en desgevallend tegelijk, mogelijk moeten zijn. Het jarenlang niet afsluiten van een MOF-dossier, met het oog op het mogelijk maken van hulpverlenende interventies, vinden magistraten niet wenselijk. Men verkiest een duidelijke en vlotte overgang tussen de reactie op het delict en het ingrijpen in functie van jeugdhulp via een eenvoudige procedure met de mogelijkheid om over te stappen naar vrijwilligheid.

Voor de jongere, maar ook voor zijn context, moet het duidelijk zijn binnen welk kader de jeugdrechter heeft opgetreden. Dit is van essentieel belang voor het verdere (succesvolle) verloop van het proces en de participatie van de betrokkenen. Er wordt ook sterk benadrukt dat het nefast is wanneer men niet reageert op het delict indien er reeds hulpverlening loopt. De vertegenwoordigers van ouders,

jeugdpsychiaters en jeugdhulpaanbieders wijzen op het belang van het benoemen en correct benoemen van de feiten. Wanneer dit niet gebeurt bestaat het risico dat minderjarigen een gevoel van straffeloosheid ontwikkelen, ouders zich onmachtig voelen en het eventuele slachtoffer zonder herstel in de kou blijft staan.

Het is nodig om een andere invulling te geven wanneer het gaat over een groep van jongeren met zeer complexe problematieken. Voor deze deelgroep is het onderscheid tussen VOS en MOF moeilijker denkbaar. Vanuit de jeugdpsychiatrie wordt gepleit om, zeker bij dergelijke complexe problematieken, meer ruimte te voorzien voor het werken met risicotaxatie en risicoprofielen. Eerder dan te vertrekken vanuit juridische begrippen, wordt het werken met zorgnoodmodellen als uitgangspunt naar voor geschoven. Het standaard voorzien van risicotaxatie, ook voor zeer problematisch functionerende jongeren die geen misdrijf pleegden, wordt naar voor geschoven. Daarnaast wordt benadrukt dat het mandaat waarmee met dergelijke doelgroep kan gewerkt worden in sterke mate mee bepaald wordt door het kader dat uitdrukkelijk gesteld wordt door de jeugdrechter.

Besluit

- Voorzien in een apart maatregelenpakket als mogelijke reacties op delicten, maar ...
- Naadloze overgang van MOF naar VOS/vrijwilligheid mogelijk maken via een eenvoudige procedure.
- Bij het opleggen van een maatregel als reactie op het delict belet niets dat er ook meteen hulpverlening wordt opgelegd, op basis van onderscheiden vorderingsgronden.
- (zeker bij HCA-diensten) vaak enkel een MOF – maatregel.
- Niet nalaten om te reageren omdat er al hulpverlening loopt.

Doelgroep van het Jeugdrecht

Leeftijd: onder- en bovengrens

De Vlaamse Regering schrijft in haar conceptnota van 20 maart 2015 dat de benedengrens van 12 jaar voor een maatregel uit het jeugd(sanctie)recht behouden blijft.

Een ‘ondergrens’, waarbij de reikwijdte van het hanteren van delictspecifieke reacties beperkt wordt tot jongeren vanaf 12 jaar, is gedragen. Diverse actoren, onder meer jeugdrechters en parket, wijzen op het belang om mogelijks een beperkt aantal uitzonderingen te voorzien. Tegelijk wordt gewezen op het gevaar van oneigenlijk gebruik van dergelijke uitzonderingen. Bovendien laat het IVRK geen uitzonderingen toe eenmaal een ondergrens bepaald is.

HCA-diensten en het Steunpunt Jeugdhulp geven aan dat binnen herstelgericht werken ook aan de slag wordt gegaan met jongeren die minder dan 12 jaar zijn maar op een bepaalde manier betrokken zijn op het gepleegde delict. Deze actoren benadrukken dat het belangrijk is dit te kunnen blijven doen. Het gegeven dat deze -12 jarigen niet het onderwerp uitmaken van de maatregel, en herstel een vrijwillig gebeuren betreft, worden hierbij ingebracht als relevante tegenindicaties. Zij vormen in dezen niet het onderwerp van de vraag naar strafrechtelijke verantwoordelijkheid.

Vanuit de jeugdpsychiatrie wordt aandacht gevraagd voor een kleine groep jongeren jonger dan 12 jaar die ernstig grensoverschrijdend gedrag stelt. Dergelijke groep heeft nood aan doorgedreven behandeling binnen een voor hen aangepast traject. Dit wordt bijgetreden door de jeugdadvocaten: ingrijpen moet mogelijk zijn maar zonder hen strafrechtelijk verantwoordelijk te stellen. Deze probleemstelling zal opnieuw worden opgenomen binnen werkgroep 5: afstemming met de jeugdhulpverlening.

Het formuleren van een absolute ondergrens van 12 jaar wat de specifieke reactie in het kader van het gepleegd delict betreft, hangt voor alle actoren samen met het maximaal garanderen van (ook gedwongen) reactiemogelijkheden in het kader van de jeugdhulp voor -12 jarige jongeren. Reactiemogelijkheden moeten ook in de praktijk uitvoerbaar blijken. Meerdere actoren verwijzen in dit verband naar het belang van voldoende en gepast aanbod. Er wordt verwezen naar opnameplicht als belangrijke modaliteit in functie van het maximaal garanderen van uitvoerbare maatregelen. Een opnameplicht kan echter enkel werken indien de praktijk over voldoende gepast aanbod beschikt.

Bij het aanvaarden van een strafrechtelijke verantwoordelijkheid vanaf de leeftijd vanaf 12 jaar gaat het voor het parket om een verminderde verantwoordelijkheid. Vanuit deze hoek wordt gesteld dat binnen het strafrecht voor volwassenen meer en meer opgeschoven wordt naar een beschermingsrecht en het derhalve zeer vreemd zou zijn, en niet wenselijk, mocht binnen het jeugdrecht de omgekeerde beweging worden ingezet.

Wat het formuleren van een bovengrens betreft, blijkt er gedragenheid voor de leeftijd van 18 jaar wat de strafrechtelijke aansprakelijkheid onder het jeugdrecht betreft. Over het voorzien van de mogelijkheid om, voor feiten gepleegd vóór de leeftijd van 18 jaar, de uitvoering binnen het kader van het jeugdrecht te laten doorlopen tot 23 jaar bestaat er eensgezindheid. Ouders geven aan de absolute overgang van minder- naar meerderjarigheid als zeer abrupt en vaak problematisch te ervaren. Dit zowel naar de jongere als naar de ouders toe. Het verder onderzoeken van meer aansluiting op het volwassenrecht lijkt zinvol in dit verband. De gewenste uitvoering moet hierbij wel voorzien zijn en afgestemd worden op de leeftijdscategorieën die men wenst in te voeren. Het hulpverleningslandschap moet hierop georganiseerd worden en voldoende middelen moeten ingezet worden.

De vraag naar de bovengrens kan in principe niet gaan over maatregelen die herzien worden en daardoor boven de 18 jaar doorlopen. Vanuit academische hoek, bijgetreden door de jeugdadvocaten, wordt de vraag gesteld hoe verlenging en herziening van maatregelen mogelijk is wanneer geopteerd wordt voor een apart kader met eigen maatregelen als reactie op delicten. Indien de verlenging of herziening kan worden ondervangen binnen het luik hulpverlening stelt deze vraag zich niet.

Er wordt aangegeven dat de vraag naar de bovengrens niet losstaat van het thema uithandengeving. Dit thema wordt opgenomen in werkgroep 3.

Besluit

- 12 jaar wordt aanvaard als ondergrens. Hieronder geen strafrechtelijke verantwoordelijkheid van jongeren.
- Vraag naar uitzonderingen voor bijzonder zwaarwichtige feiten:

REACTIE: niet mogelijk. Artikel 40, 3a, van het IVRK stelt dat een ondergrens moet vastgelegd worden.

Artikel 40, 3a is een standstill-bepaling. Dit is een bepaling die gericht is op het voorkomen van een achteruitgang. Concreet betekent dit dat wanneer een lidstaat een ondergrens heeft vastgelegd, zij daarop geen uitzonderingen kan/mag toestaan.

- Voor minderjarigen die feiten plegen maar nog geen 12 jaar zijn, ondervangen via VOS. Hier moeten wel de instellingen op afgestemd worden.
- HCA-diensten werken soms wel met jongeren onder de 12 jaar in het kader van een herstelbemiddeling of hergo. Het verschil is dat het hier om een vrijwillig aanbod gaat en dat de -12 jarige niet het onderwerp van de maatregel uitmaakt.
- Bovengrens is 18 jaar. Jeugdrecht enkel van toepassing op jongeren die voor de leeftijd van 18 jaar feiten plegen.
- Mogelijkheid voorzien om maatregelen te laten doorlopen na 18 jaar, zeker voor feiten gepleegd vanaf 16 jaar. 23 jaar wordt naar voren geschoven als aanvaardbare leeftijd voor de doorwerking van maatregelen.
- Onderzoeken hoe een jeugdrechtmaatregel kan worden overgenomen in/door het volwassenstrafrecht.

Leeftijd: maturiteit

Bij het opleggen van maatregelen zegt de Vlaamse Regering in haar conceptnota van 20 maart 2015 onder meer rekening te houden met de maturiteit van de jongere.

In het huidige jeugdrecht zijn voldoende mogelijkheden ingebouwd opdat rekening gehouden kan worden met maturiteit, geestesgesteldheid en problematiek op het ogenblik van het plegen van feiten. Het is van belang dat een jeugdrechter over voldoende mogelijkheden beschikt om niet te moeten sanctioneren wanneer geopteerd wordt om bepaalde aspecten van bescherming in rekening te kunnen brengen. Dit is verbonden met de vraag 'wanneer sanctioneer je?'

Binnen deze context moet de koppeling met psychische problemen worden gemaakt door regelgevend de mogelijkheid te voorzien dat bepaalde jongeren niet als 'MOF-jongeren' worden veroordeeld. Er moet een brug worden gemaakt naar VOS-vorderingen. Zorgnet-Icuro vestigt de aandacht op het belang van het onderscheid tussen enerzijds gedwongen opname en, anderzijds, gedwongen behandeling in dit verband. Binnen de psychiatrie is men niet gekant tegen een regeling rond gedwongen opname. Met betrekking tot het inzetten van gedwongen behandeling is er evenwel een grote omzichtigheid. In het bijzonder bij minderjarigen. Ook binnen de gemeenschapsinstellingen wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds gesloten opvang en, anderzijds, het aanbod aan begeleiding.

Er wordt verwezen naar de in de wet voorziene regeling die tot op heden niet in uitvoering kwam.

Besluit

- Vanuit juridische overwegingen heeft de jeugdrechter nu reeds alles in handen om rekening te houden met de maturiteit van de minderjarige. Ook met de geestesgesteldheid van de minderjarige.
- Er bestaat wel een probleem van timing. Wanneer leg je wat op?
- Vanaf welke leeftijd specifieke maatregelen kunnen opgelegd worden, moet verduidelijkt worden.

Jongeren met zeer complexe en meervoudige problematiek

De Vlaamse Regering geeft in haar conceptnota van 20 maart 2015 aan bijzondere aandacht te hebben voor jongeren die een zeer complexe meervoudige problematiek vertonen en behoefte hebben aan gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg.

Er is nood aan het aflijnen van wat wordt begrepen onder zeer complexe en meervoudige problematiek. Zorgnet-Icuro stelt dat dergelijke problematiek niet beperkt is of hoeft te zijn tot psychische of psychiatrische beperkingen. In dezen kunnen ook interne, persoonsgebonden kenmerken spelen (bv. agressie) evenals externe factoren (bv. armoede).

De jeugdpsychiatrie, evenals de jeugdrechters benadrukken het belang van een degelijke diagnostiek. Het stellen van een diagnose en het aanstellen van een psychiater is op heden enkel structureel ingebouwd met betrekking tot uithandengeving. Het structureel voorzien van diagnostiek lijkt een meerwaarde. Voor jeugdrechters is diagnostiek een duidelijk advies dat wordt uitgebracht door een multidisciplinair team. Het meer systematisch voorzien in diagnostiek zal leiden tot een beter inzicht rond de relatie tussen het gepleegde delict en de psychiatrische stoornis. Vanuit de jeugdpsychiatrie wordt bijkomend gewezen op het belang van het onderscheid tussen enerzijds stoornissen die rechtstreeks gelinkt zijn aan het gepleegde delict, en andere stoornissen anderzijds. Beslissingen rond diagnostiek moeten hier rekening mee houden.

Jeugdadvocaten en jeugdrechters wijzen op het belang van het voorzien in voldoende capaciteit voor jongeren met een zeer complexe en meervoudige problematiek. Volgens deze actoren wordt de nood aan een intensief aanbod binnen een psychiatrische context op heden onvoldoende ingevuld.

- Hier werden geen besluiten geformuleerd.
Dit thema wordt opgenomen binnen Werkgroep 6.
Het werd in dezen enkel opgenomen ter kennisgeving om aan te geven dat het later aan bod komt en dat we hier bijzondere aandacht aan moeten besteden.

Aanbod voor opvoedingsverantwoordelijken

Er bestaat consensus over het belang van het actief en niet vrijblijvend betrekken van de context wanneer het gaat over de reactie op een door een minderjarige gepleegd delict. Het gaat hierbij om het betrekken van opvoedingsverantwoordelijken in functie van ondersteuning van de minderjarige.

Velen bevestigen dat de oordelende en culpabiliserende benadering zoals deze in de wet van 2006 ingebracht werd tegenaangewezen is. Niettegenstaande geven zowel parketcriminologen, HCA-diensten, jeugdrechters als het Steunpunt Jeugdhulp aan dat, ondanks de bedenkingen die er waren en zijn rond het kader waarbinnen de 'ouderstage' geformuleerd werd in de wet van 2006, er positieve ervaringen zijn met het aanbod dat door de HCA-diensten werd ontwikkeld in het kader van de ouderstage.

Om ouders volwaardig te betrekken moet maximaal ingezet worden op een vrijwillig aanbod. Jeugdrechters, HCA-diensten en jeugdhulpaanbieders geven aan dat het in veruit de meeste situaties betrokken ouders betreft, die zelf vragende partij zijn voor ondersteuning. Er heerst evenwel ook in ruime mate eensgezindheid over het bestaan van een groep ouders voor wie het zinvol en nodig is een aanbod te voorzien dat kan opgelegd worden. Er wordt aangegeven dat dergelijke verplichting in sommige situaties nodig kan zijn om van start te gaan. Een correct optreden in die gevallen moet onderzocht worden. De wet lijkt voldoende mogelijkheden te bevatten om te reageren naar ouders voor wat het (aanzetten tot) mededaderschap betreft.

Op de vraag of dergelijk aanbod gericht aan opvoedingsverantwoordelijken vanuit een hulpverlenend kader van jeugdhulp dan wel vanuit de reactie op het delict moet worden aangeboden, worden uiteenlopende meningen geformuleerd. Jeugdrechters geven aan alleen over de bevoegdheid te beschikken om maatregelen op te leggen aan minderjarigen en niet aan ouders. Anderen zeggen, in de mate dat er een duidelijke link aanwezig is met het misdrijf en de opgelegde maatregel ten aanzien van de minderjarige, Vlaanderen hierover mogelijks toch bepalingen kan opnemen wanneer die gebaseerd zijn op de 'impliciete bevoegdheden'. De jeugdadvocaten brengen in dat ouders vandaag de dag mee worden gedagvaard als burgerlijke partij op grond van federale wetgeving, maar dat Vlaanderen mogelijks wel kan bepalen hoe hiermee moet worden omgegaan. Het parket verwijst in dezen naar artikel 84 van de Jeugdwet dat toelaat om ouders te bestraffen indien het door de minderjarige gepleegde feit vergemakkelijkt werd door gemis aan toezicht. Jeugdpsychiaters plaatsen dit aanbod binnen een VOS-traject.

Ouders brengen in achter een aanbod als 'ouderstage' te staan in de mate dat de finaliteit ondersteuning en hulp betreft. De wijze waarop dergelijk aanbod wordt uitgewerkt en aangeboden is daarbij niet onbelangrijk. In de mate dat met de doelstelling en wijze van aanbieden rekening gehouden wordt, sluiten ouders het regelgevend voorzien van de mogelijkheid tot het opleggen van dergelijk aanbod niet uit. Ouders benadrukken evenzeer het belang om aandacht te hebben voor het gezin als geheel, als systeem, eerder dan enkel te focussen op hetzij de jongere hetzij de ouders.

Besluit

- Er zijn mogelijks juridische problemen rond het met dwang optreden naar ouders toe.
- Er is consensus over de wenselijkheid van het doen van een aanbod naar ouders van jongeren die een delict pleegden. Er moet een link zijn met de gepleegde feiten.
- De (straf)wet voorziet voldoende mogelijkheden voor wat betreft mededaderschap of 'aanzetten tot'... maar geen mogelijkheden voor de jeugdrechter.
- Er is eensgezindheid dat het wenselijk is te onderzoeken of er een juridische grond kan gevonden worden om t.a.v. een kleine groep ouders bijzondere maatregelen op te leggen n.a.v. feiten gepleegd door hun minderjarig kind.

Slachtoffers

Men is het erover eens dat voldoende aandacht moet uitgaan naar de positie van het slachtoffer in het nieuwe jeugdrecht. Er wordt uitdrukkelijk verwezen naar het belang van de herstelbemiddeling op dat vlak. Er wordt gesuggereerd om maximaal te garanderen dat dergelijk aanbod gebeurt in elk dossier mits behoud van de vrijwillige keuze voor het slachtoffer om al dan niet in te stappen.

Zowel jeugdadvocaten als jeugdhulpaanbieders wijzen erop dat het belangrijk is om oog te hebben voor de kwetsbare positie van het slachtoffer. Overgaan tot een burgerlijke partijstelling blijkt een grote drempel voor slachtoffers. Het gevoel zelf iets fout gedaan te hebben, een gevoel van schaamte en geen zicht op wat er allemaal te wachten staat spelen hierbij een niet onbelangrijke rol, meer nog wanneer het om minderjarige slachtoffers gaat. Het gevoel bestaat dat minderjarige slachtoffers over minder mogelijkheden beschikken dan volwassenen. Men moet zelf op zoek naar wat men nodig heeft terwijl er naar meerderjarige slachtoffers een aanbod wordt gedaan. Er wordt gewezen op het cruciale belang om steeds slachtofferhulp aan te bieden. Een actief aanbod van slachtofferhulp, vooral in die dossiers waar slachtoffers niet kunnen bereikt worden door bemiddeling of waarin geen aanbod wordt gedaan.

Besluit

- Een actief aanbod doen van slachtofferhulp.
- Aanbod hergo en herstelbemiddeling maximaliseren, mits het vrijwillig blijft voor het slachtoffer om al dan niet mee te doen.

Jeugdrecht en 'bredere samenleving'

Het zo veel mogelijk betrekken van de bredere samenleving waar mogelijk wanneer het gaat over de reactie op een gepleegd delict wordt als standpunt breed gedragen. Hierbij wordt gewezen op het nastreven van participatie aan het maatschappelijk leven en dan voornamelijk met betrekking tot de wijze waarop maatregelen worden uitgevoerd door de minderjarigen. Het investeren in het proces van vermaatschappelijking draagt bij tot een meer correct en genuanceerd beeld met betrekking tot jeugddelinquentie en de aanpak ervan bij de publieke opinie. Meerdere stakeholders verwijzen in dit verband uitdrukkelijk naar het belang van aandacht voor de school en het belang van onderwijs wanneer het gaat over de aanpak van jeugddelinquentie. Actoren binnen jeugdhulpverlening en HCA-diensten geven aan te experimenteren rond vormen van vermaatschappelijking. Het actief betrekken van de bredere samenleving is een wezenlijk aspect binnen het werken met herstel.

Evenzeer wordt gewezen op de grenzen van vermaatschappelijking binnen de context van de reactie op een gepleegd delict. Een helder kader moet deze grenzen duidelijk aangeven. Hierbij wordt bijvoorbeeld verwezen naar privacywetgeving. Binnen een dergelijk kader moet ook aandacht zijn voor de condities waarbinnen het inschakelen van vrijwilligers als voorbeeld van vermaatschappelijking gebeurt. Het formuleren van dergelijke condities, o.a. opleiding en coaching, is van groot belang om kwaliteitsvol werken te garanderen.

Besluit

- We moeten de weg naar vermaatschappelijking inslaan. Hierover is consensus.
- Er zijn actoren die deze rol – van het betrekken van de samenleving - nu al opnemen.
- We moeten de rol van de private voorzieningen onderschrijven.
- We moeten een kader uittekenen waarbinnen de niet-professionele naast de professionele zijn plaats heeft.

Brussel

Wat de uitoefening van de gemeenschapsbevoegdheden in Brussel betreft, geldt een speciale bevoegdheidsverdeling. In Brussel komt het de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie toe de bindende maatregelen te bepalen die kunnen worden genomen ten aanzien van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. De gemeenschappen hebben niet de bevoegdheid om voor het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad maatregelen te bepalen die rechtstreeks op personen van toepassing zijn. De Vlaamse en de Franse Gemeenschap hebben in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wel een decretale bevoegdheid ten aanzien van de instellingen; meer bepaald t.a.v. de instellingen die wegens hun organisatie, moeten worden beschouwd uitsluitend te behoren tot de ene of de andere gemeenschap.

Vanuit de bezorgdheid dat uiteenlopende systemen leiden tot rechtsongelijkheid wijst het parket erop dat de verschillende systemen niet te ver zouden mogen uiteenlopen. In dit verband wordt uitdrukkelijk verwezen naar niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en naar minderjarigen die verhuizen. Het linken van de bevoegdheid aan de woonplaats van de minderjarige kan ertoe leiden dat soortgelijke feiten in Vlaanderen en Brussel tot uiteenlopende straffen leiden. Het bijhorende probleem van rechtsongelijkheid stelt zich scherper wanneer het gaat om het plegen van feiten en dezelfde feiten aanleiding geven tot een andere behandeling en/of maatregel. Er wordt gesuggereerd om terug te keren naar de situatie van voor de invoering van de familierechtbank waarbij de verhuis van een minderjarige in afwachting van een beslissing van een jeugdrechter geen invloed had op de jeugdrechter die een uitspraak moet doen.

Er wordt aangegeven dat het zinvol is het standpunt van Brussel te kennen rond deze materie. Op heden is er onvoldoende zicht op hoe men in Brussel kijkt naar dit thema en in welke mate men vragende partij is voor afstemming. Overleg zal zich sowieso opdringen daar Brussel voor de uitvoering een beroep zal willen doen op Vlaamse of Waalse instellingen, tenzij de stad zelf voorzieningen zou oprichten en erkennen.

Besluit

- We moeten het politiek spoor volgen.
- We trachten kennis te nemen van de voorstellen van de Franse Gemeenschap, alsook desgevallend van deze van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- Wat de uitvoering betreft van de beslissingen die worden genomen door de GGC, overleg plegen hierover.

GAS

Men is het er algemeen over eens geen vragende partij te zijn voor het verder uitbreiden van GAS, wel integendeel. Er zijn grote vragen bij het gebrek aan rechtswaarborgen op dat vlak. De grote verschillen tussen verschillende steden leiden tot een (te) grote mate van rechtsongelijkheid.

Alhoewel ook op het vlak van het (opnieuw) uitbreiden van de bevoegdheden van het parket evenzeer vragen rijzen wanneer het gaat over rechtswaarborgen, geven heel wat stakeholders aan zich eerder te kunnen vinden in een gerichte uitbreiding van mogelijkheden op parketniveau. Het voorzien van voldoende (snelle) reactiemogelijkheden op parketniveau wordt door sommigen beschouwd als een alternatief voor verdere uitbreiding van GAS-maatregelen. Het uitbouwen van een strikt en helder kader waarbinnen parketten moeten functioneren wordt daarbij gezien als een noodzakelijke voorwaarde. Het garanderen van rechtsbijstand wordt genoemd als één van de belangrijke voorwaarden voor dergelijke verbreding. De mate waarin het ‘vermoeden van onschuld’ al dan niet maximaal gevrijwaard wordt en de mate van onafhankelijkheid van actoren op parketniveau zijn centrale aandachtspunten rond deze thematiek. Jeugdrechters vinden dat het om een welomlijnde uitbreiding van de mogelijkheden van het parket moet gaan.

Langs de zijde van het parket wordt aangegeven dat ze met diversie jongeren bereiken die anders niet bereikt (kunnen) worden en waarvan de feiten niet zwaar genoeg doorwegen om door te verwijzen naar de jeugdrechtbank. De mate waarin jongeren dergelijk aanbod percipiëren en aanvoelen als een aangeboden kans, wordt sterk bepaald door hoe het wordt aangebracht.

Besluit

- Er gaan stemmen op om meer diversie in te bouwen.
- Men is eerder geneigd om de bevoegdheid van het parket uit te breiden, eerder dan verdere uitbreiding van de GAS-maatregelen en –mogelijkheden.
- Uitbreiding van de diversiebevoegdheid op parketniveau kan enkel wanneer dit gebeurt in een duidelijk en wettelijk kader. Dit kader moet beantwoorden aan voldoende elementen van rechtsbescherming (o.a. aanwezigheid van een advocaat, vrijwilligheid behouden).
- Als kanttekening bij deze uitbreiding op parketniveau wordt bijzondere aandacht gevraagd voor volgende zaken:
 - Het vermoeden van onschuld respecteren;
 - Rechtswaarborgen (bijstand/betrekken van een jeugdadvocaat);
 - Onafhankelijkheid waarborgen.

Verkeersmisdrijven

Het parket is de mening toegedaan dat het huidige jeugdrecht niet is uitgerust om verkeersmisdrijven adequaat aan te pakken, in het bijzonder voor wat jongeren tussen 12 en 16 jaar betreft. In het nieuw jeugdrecht voorzien van specifieke mogelijkheden en maatregelen met betrekking tot verkeersmisdrijven door minderjarigen wordt niet afgewezen. Wel wordt gewaarschuwd voor het ‘over-sanctioneren’. In die zin moet aandacht uitgaan naar aspecten als ‘gradatie’, ‘drijfveer’ en ‘evenredigheid’. Het is zinvol deze mogelijkheden en modaliteiten verder te concretiseren en na te gaan welk aanbod er reeds bestaat.

Besluit

- Er moeten specifieke maatregelen worden voorzien binnen het maatregelenpakket.
- Deze maatregelen moeten door de jeugdrechter kunnen worden opgelegd.
- Er moet voorzien worden in een gradatie binnen de maatregelen die kunnen worden opgelegd naar aanleiding van een verkeersmisdrijf.
- De drijfveer achter van het plegen van het verkeersmisdrijf moet achterhaald worden.

Law in books versus law in action

Conformiteit met principes en uitgangspunten moeten niet alleen gegarandeerd worden op het niveau van de beslissing van de delictspecifieke reactie. Het garanderen dat ook de uitvoering van delictspecifieke interventies voldoet aan eigen principes en waarborgen is uitermate belangrijk. Aandacht voor aspecten van uitvoering moet verder meegenomen worden in de diverse werkgroepen.

De jeugdrechters wijzen op de onduidelijkheid inzake bevoegdheid van de voorziening(en) versus de jeugdrechter wanneer het gaat over contacten tijdens plaatsing, fouilleringen en huiszoeking, vrijhedenbeleid. Er lijkt nood aan regelgevende bepalingen die de omkadering in de uitvoering duidelijk regelen.

Het parket benadrukt het belang van een duidelijk maatregelenpakket en helderheid rond het mandaat van jeugdrechters versus de administratie wat de besluitvorming betreft. Hierbij wordt uitdrukkelijk verwezen naar de modulering en de nood aan een helder begrippenkader.

Jeugdadvocaten vragen aandacht voor voorziene maatregelen die nog niet uitgevoerd werden en wijzen op het belang van het voorzien van voldoende capaciteit en middelen zodat wat beslist wordt effectief uitgevoerd kan worden.

Het formuleren van kwaliteitswaarborgen wordt eveneens aangegeven als een belangrijk item wanneer het gaat over uitvoering van maatregelen. Rond dit thema wordt gewezen naar de intentie van het parlement om een initiatief te nemen rond 'klachten'.

Besluit

- Er moet voorzien worden in voldoende middelen om uitvoering te kunnen geven aan de opgelegde maatregelen.
- Een duidelijke afbakening en omschrijving van het maatregelenpakket is noodzakelijk om over te kunnen gaan tot (een correcte) uitvoering.
- Er moet ook op het vlak van de uitvoering van maatregelen voorzien worden in (voldoende) rechtswaarborgen.
- Duidelijkheid creëren omtrent de omkadering in de uitvoering: bepalingen hieromtrent opnemen in het decreet zelf.

Aspecten van procedure

Het voorstel wordt geformuleerd om bij de komende werkgroepen ideeën die voor Vlaanderen mogelijks bevoegdheidsoverschrijdende aspecten bevatten, toch te formuleren wanneer ze toelaten de materie in zijn geheel te behandelen. Er wordt in dezen ook verwezen naar de ‘impliciete bevoegdheden’¹. Hierbij is vereist dat de materie die tot de federale bevoegdheid behoort, onlosmakelijk verbonden is met de maatregel die Vlaanderen wil uitvaardigen. Indien dit zich voordoet zal dit expliciet worden aangegeven.

Men wijst erop dat ook omgekeerd, vanuit Justitie, de op stapel staande hervormingen een impact zullen hebben op het beleid in Vlaanderen.

De vertegenwoordiger van de FOD Justitie geeft aan dat er op heden nog geen eenduidigheid bestaat over de artikelen waarover de bevoegdheidsoverdracht juist gaat. De interpretatie hiervan tussen de federale overheid en de Franse Gemeenschap zou bijvoorbeeld verschillen. Mogelijks komt men tot dezelfde bevinding wat de interpretatie vanuit het federale en het Vlaamse niveau betreft.

De jeugdadvocaten willen het toewijzen van de procedurele bevoegdheden aan één niveau: of federaal of bij de gemeenschappen. Volgens hen komt dit de coherentie, duidelijkheid en werkbaarheid enkel maar ten goede.

Besluit

- We voeren de discussie ook over zaken die, mogelijks of op het eerste zicht, de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap overschrijden. Dit laat ons toe om de materie als een geheel te behandelen.
- We bekijken in het bijzonder of zaken onder de ‘impliciete bevoegdheden’ kunnen vallen.

¹ De impliciete bevoegdheden zijn bevoegdheden die niet uitdrukkelijk toegekend zijn (aan de Vlaamse Gemeenschap) maar die in rechtstreeks verband staan met een bevoegdheid die wel (aan Vlaanderen) toebehoort en die niet ten volle zou kunnen uitgeoefend worden indien (Vlaanderen) niet over die impliciete bevoegdheden zou beschikken.

Overeenkomstig artikel 10 van de Bijzondere Wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980 kunnen decreten rechtsbepalingen bevatten in aangelegenheden waarvoor de parlementen niet bevoegd zijn, “voor zover die bepalingen noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun bevoegdheid”. Er wordt in dezen verwezen naar drie noodzakelijke bestanddelen: 1° het gaat om bijkomende, voorwaardelijke (noodzaak) maar binnen die context volwaardige (geoorloofde aantasting van de andere) bevoegdheden - 2° de federale aangelegenheid leent zicht tot een gedifferentieerde regeling – 3° de weerslag op de federale aangelegenheid is slechts marginaal: geen afbreuk aan de fundamentele beginselen van de materie.

Standpunten jongeren en ouders

Standpunten jongeren

Verantwoordelijkheid - Sanctie en/of Hulp

- *“Ik moest gestraft worden maar ik leerde er wel iets uit. Dat is belangrijk.”*
- *“Niet zomaar straf, een gepaste straf, er moet iets achter zitten, er moet iets mee gedaan worden.”*
- *“Belachelijk kleine dingen helpen soms het meest. Soms kan zelfs het aangeven dat iemand ontgoocheld is beter werken dan iets anders. Maar niet bij iedereen.”*
- *“Soms heb ik het gevoel dat ik niet echt geholpen werd maar als ik iets verkeerd deed kwam er wel een enorme reactie.”*
- *“Het is belangrijk dat je onthoudt wat je deed en dat je het niet meer zal doen.”*
- *“Zie ook het positieve.”*
- *“Uitleg is heel belangrijk. Als die uitleg minder gebeurde voelde de hulp meer als een straf. Ik kon dingen beter aanvaarden als ik wat afgekoeld was en meer uitleg kreeg.”*
- *“In het begin voelde het aan als straf. Eigenlijk besepte ik pas veel later dat het ook hulp was.”*
- *“Het is belangrijk dat het duidelijk is hoe lang een straf duurt en wat er gaat gebeuren.”*
- *“Hulp of straf? Sommige dingen voelen anders aan dan ze bedoeld zijn.”*
- *“Ik had hulp en straf nodig. Inzien hoe erg het was wat ik deed en hulp krijgen.”*

Jongeren ervaren hun jeugdhulp niet enkel als hulp en ondersteuning. Voor hen hangt er ook een gevoel van bestraffing aan vast, zelfs bij die jongeren die geen feiten gepleegd hebben maar in jeugdhulp verblijven omwille van een moeilijke thuissituatie.

Als er toch gestraft wordt, is voor jongeren een ‘gepaste’ straf belangrijk. Een gepaste straf is een straf waaruit jongeren iets kunnen leren. Indien mogelijk, is er best een verband tussen het gestelde gedrag en de inhoud van de straf. Je kan immers maar iets leren als je begrijpt wat fout was en waarvoor de straf dient. Ook duidelijkheid is van groot belang bij straffen: Hoe lang duurt de sanctie? Waarvan word je beschuldigd? Een straf dient voor jongeren niet alleen om duidelijk te maken dat iets niet kan. Het is zeker zo belangrijk dat door een straf meer inzicht komt in de gevolgen van het gedrag.

De manier van jongeren benaderen (zowel bij hulp als straf) maakt veel verschil. Genoeg tijd vrijmaken om echt te luisteren naar wat de jongere te zeggen heeft, waarom hij deed wat hij deed. En daarbij niet alleen zoeken naar het negatieve, maar ook aandacht geven aan wat de jongere goed deed en doet, wat zijn mogelijkheden en talenten zijn.

Straffen en helpen/ondersteunen staan niet los van elkaar. Een goede straf houdt rekening met de feiten maar ook met de achtergrond en situatie van de jongere. Heb aandacht voor de reden waarom iemand iets doet, bekijk de bredere context: hoe gaat het op school, wat is de thuissituatie, wie zijn zijn/haar vrienden?,...

Herstel

- *“Herstel is goed voor de gemeenschap en voor de jongere want je leert eruit en iedereen is erbij betrokken.”*
- *“Het is niet eenvoudig om zelf toe te geven dat je iets gedaan hebt. Het is niet eenvoudig om die mensen onder ogen te komen.”*
- *“Soms is dat ook moeilijk voor de slachtoffers.”*
- *“Je kan dat maar doen als je het ziet zitten.”*
- *“De schade herstellen die je hebt aangericht, dat is toch een gepaste straf?”*
- *“Het goeie aan herstel is dat je stilstaat bij je eigen handelen. Er is meer kans dat het blijft hangen.”*
- *“Hoe komt het eigenlijk dat het weinig gebruikt wordt? Door herstel krijg je een beter besef van wat je gedaan hebt en weet je beter hoe het slachtoffer zich voelt.”*
- *“Je kan niemand verplichten voor herstel.”*

Jongeren vinden het idee ‘herstel’ belangrijk. Met herstel laat je immers zien aan het slachtoffer en de maatschappij dat je fout was maar dat je je fout ook wil herstellen, de schade wil herstellen, je fout wil rechtzetten. Maar, het is allerm minst gemakkelijk. Sommige jongeren geven aan dat rechtstreeks contact met slachtoffers hen enorm afschrikt en dat dit een reden zou zijn om geen herstel te doen. Anderen zien dit dan weer wel zitten. Maar ook het slachtoffer moet open staan voor herstel, en dat is niet altijd het geval.

Jongeren stellen voor om zelf meer inspraak te hebben in de manier waarop ze herstel doen. Ze willen mee invullen welke vorm herstel kan aannemen, hoe iets hersteld kan worden. Jongeren willen niet gedwongen worden in een bepaalde vorm van herstel. Dit heeft volgens hen geen enkele zin omdat dit op langere termijn geen nut heeft.

Gesloten opvang en uithandengeving

- *“Je wordt uit je comfortzone gehaald, je mist je school en vrienden, je wordt tussen mensen gezet waarvan sommige ernstige misdrijven gepleegd hebben...”*
- *“Gewoon bijeen zetten van jongeren die iets misdaan hebben, werkt niet. Er moet gepraat worden, dat is het belangrijkste.”*
- *“Een gesloten instelling is niet de oplossing.”*
- *“Daders en slachtoffers van misbruik mag je niet samen zetten.”*
- *“Mol = straf”*
- *“Het is cruciaal of er mee gewerkt wordt of niet. Je kan zelfs erger worden in een instelling. Gebruik het alleen als het echt niet anders kan want het heeft ook negatieve effecten, soms meer dan positieve.”*

Een plaatsing in een gemeenschapsinstelling is heel ingrijpend. Er is niet altijd voldoende aandacht voor wat de jongere nodig heeft. Ook al is dat niet altijd de bedoeling, jongeren ervaren een verblijf in de gemeenschapsinstelling als straf. Niet thuis kunnen zijn, geen contact met vrienden, weg van school... Gesloten opvang zou enkel mogen ingezet worden als er echt geen andere mogelijkheden zijn. Gesloten opvang heeft immers vaak andere negatieve gevolgen, eerder dan positieve. Het verandert je als persoon en je leert veel andere jongeren kennen die moeilijkheden hebben. Het is heel belangrijk dat er meer met de jongere gewerkt rond de achterliggende redenen waarom hij het gedrag stelde. Jongeren hebben het gevoel dat in gesloten opvang de begeleiding ontbreekt, dat jongeren er een beetje aan hun lot worden overgelaten en er niet aan hun onderliggend probleem gewerkt wordt.

Leeftijd

- *“12 jaar is al vroeg.”*
- *“Je mag iets zeggen maar je weet niet wat je kan of moet zeggen.”*
- *“De meeste 12-jarigen weten nog niet eens wat een jeugdrechter is. Ik had enorm veel schrik. Pas op want dat kan enorm traumatisch zijn.”*

Ervaringen met de jeugdrechtbank zijn heel ingrijpend. Een ondergrens van 12 jaar is nodig. Ook voor jongeren ouder dan 12 jaar is contact met de jeugdrechtbank heel ingrijpend. Zo bijvoorbeeld bij het ‘horen van minderjarigen’: de jongere moet beter ondersteund worden om te kunnen zeggen wat hij denkt.

Jongeren met een zeer complexe meervoudige problematiek

- *“Er moet iets aan gedaan worden maar op een andere manier.”*
- *“Het is belangrijk dat begeleiders de juiste scholing hebben.”*
- *“Ze moeten de straf aanpassen aan de mentale leeftijd.”*
- *“Ze moeten eenzelfde maar aangepaste straf krijgen. Bijvoorbeeld in een aangepaste voorziening.”*

Het is belangrijk dat sancties aangepast worden aan de individuele jongere. Wanneer een jongere een beperking heeft moet daar rekening mee gehouden worden. De straf moet op maat gemaakt worden. Personen met een handicap die een misdrijf pleegden moeten aangepaste hulp en of straf krijgen.

Opvoedingsverantwoordelijken

- *“Het is belangrijk dat een aantal zaken niet gedeeld wordt met de ouders.”*
- *“Het moet niet altijd alleen de jongere zijn die gestraft wordt. Soms moet er thuis ook iets gebeuren.”*
- *“Het is meestal niet nodig om ouders te beschuldigen, wel om hen te helpen.”*
- *“Ouders hebben ook verantwoordelijkheden. Als hun kind een misdrijf pleegt is dat een signaal dat er iets misloopt.”*

- *“Enkel met de jongere toewerken naar huis is niet voldoende. Er moet ook met de ouders gewerkt worden.”*
- *“Je kan het ook slechter maken met contextbegeleiding.”*

Het is steeds belangrijk om aandacht te hebben voor de omgeving. Niet alleen ouders, ook vrienden zijn van groot belang. Het is niet altijd wenselijk of nodig dat er contextbegeleiding is wanneer een jongere een misdrijf pleegt. Soms kan het probleem immers groter gemaakt worden door ouders erbij te betrekken. Toch zijn er ook heel wat situaties waarin ouders een belangrijke rol spelen. Er zijn situaties waarin de verantwoordelijkheid van ouders in/voor het gedrag van de jongere groot is. In die situaties kan het ook belangrijk zijn om ook ouders op hun verantwoordelijkheden te wijzen. Jongeren hebben vaak het gevoel dat enkel zij gestraft worden, en niet hun ouders.

Maar ook hier weer: bekijk het geval per geval en naargelang de ernst van de situatie.

Standpunten ouders

Jeugdrecht en finaliteit(en)

Onderliggend mens- en kindbeeld

- Eerder dan enkel aandacht te besteden aan verantwoordelijkheid van ouders enerzijds en van jongeren anderzijds, benadrukken ouders het belang om oog te hebben voor het gezinssysteem als totaliteit. Ouders en kinderen als een geheel bekijken. Ze zijn samen verantwoordelijk. Sluit ouders niet uit van hun verantwoordelijkheid want hierdoor kan je ook de kinderen buitensluiten.

Ouders die kinderen op de wereld brengen hebben een verantwoordelijkheid: de verantwoordelijkheid om op te voeden. De overgang van minder- naar meerderjarigheid vormt vaak een breekpunt. Verstand en verantwoordelijkheid komt er niet op één dag. De mogelijkheid moet voorzien worden om met verschillende leeftijden te werken.

- Is er een verband tussen het plegen van delicten en de rol/aanwezigheid van ouders als opvoedingsverantwoordelijken vs. wat is de rol extern aan het kind?
Bv. Ouders die 100 x nee zeggen vs. ouders die niets zeggen. Hierin zit een verschil maar wat is de relatie tot het al dan niet plegen van delicten?
- Wanneer we te maken hebben met jonge ouders, zijn dit vaak zelf nog kinderen. Zij moeten zelf ook nog rijper worden. Zij moeten de tijd en de ondersteuning krijgen om normen en structuren te leren (aan te leren) die de opvoeding van een kind vereisen.
- Niet alleen de relatie ouder – kind bekijken, ook oog hebben voor het groter geheel. Er is ook de school, er zijn de vrienden, ... Het is belangrijk dat jongeren een evenwicht vinden tussen de verschillende onderdelen van hun leven want dat is bepalend voor naar welke kant ze gaan overhellen.
- Er moet ruimte zijn om te groeien in verantwoordelijkheid. Er is een verschil wanneer het gaat over een jongere van 12,14 of 16 jaar... Los van de leeftijd is de ene jongere de andere niet. Wat bij jongere X werkt, werkt daarom niet bij jongere Y of Z. Belangrijk om rekening te houden met de eigenheid van jongeren.
- Het zou vreemd zijn om de leeftijd voor verantwoordelijkheid te verlagen wanneer overal gesteld wordt dat zelfs een 18-jarige niet volledig ontwikkeld is. De ouders zijn eerder geneigd om de leeftijd op te trekken eerder dan deze te laten zakken. We moeten het niet beschouwen van minderjarigen als volwassenen naar voren schuiven als principe.
Dit wil niet zeggen dat geen verantwoordelijkheid kunnen nemen gelijk staat aan niet kunnen straffen.
- Jongeren die ontsporen hebben nog steeds recht op hulp, zorg en ondersteuning. We leven in een snel evoluerende maatschappij en het is soms moeilijk voor jongeren om daarin een/hun plek te vinden. Jongeren zijn beïnvloedbaar en we moeten ons daar bewust van zijn.

BESLUIT

- Minderjarigen mogen niet worden beschouwd als volwassenen.

- Eerder dan enkel aandacht te besteden aan de individuele verantwoordelijkheid van ouders en jongeren, benadrukken ouders het belang om oog te hebben voor de bredere context: jongeren, ouders, vrienden, school, ... (alle relevante invloeden).
- Er moet ruimte zijn om te groeien in verantwoordelijkheid. Er is een verschil wanneer het gaat over een jongere van bijvoorbeeld 12,14 of 16 jaar.
- Er moet bijzondere aandacht gaan naar de overgang van minder- naar meerderjarigheid. Dit mag geen absoluut breekpunt betekenen.
- Het is uitermate belangrijk steeds de link te blijven leggen met hulp, zorg en ondersteuning.
- Het is altijd en op elk ogenblik belangrijk dat ouders en jongeren maximaal en evenwaardig gehoord en betrokken worden: inspraak en participatie. Ouders hebben verantwoordelijkheid en willen die ook behouden. Ouders willen geen eenzijdige beslissingen over hun hoofden heen.

Reactie op delict: duidelijk en constructief

- Jongeren en ouders moeten fouten kunnen maken maar er moet een gevolg uitkomen waaruit men kan leren.
- Duidelijk betekent dat je op voorhand weet hoe en wat. *'Als je x doet, dan volgt er y op'*.
- Het machtsvertoon van de politie naar jongeren toe is overdreven zeggen ouders. Dergelijk gedrag wekt verzet op bij de jongeren maar laat ook zijn sporen na. Hierdoor gaan jongeren ook vaak fel in het verweer bij minder ernstige of zwaarwichtige zaken.

Ouders zeggen dat er aan het politieoptreden echt iets moet gebeuren. Wanneer aan allerlei andere (rand)factoren wordt gewerkt maar niet aan het optreden door de politie, zitten we volgens hen met een ernstig probleem. NOOD aan een duidelijk en afgebakend kader!

Er wordt zelfs gezegd dat het optreden van de politie zelf mogelijks een bron van radicalisering kan vormen: omgekeerde effect van wat men beoogt.

- Vaak is de politie niet op de hoogte van de context waarin ze moeten gaan optreden.
- Meer optreden 'in burger' zou positieve effecten kunnen hebben. Ouders denken hierbij aan uithalingen (op school, thuis) of bij overbrenging van en naar de instelling (vanuit rechtbank).
- Ouders vragen zich af of het optreden door de politie in samenspraak (kan gebeuren) gebeurt met de jeugdrechter? Kan dit het voorwerp uitmaken van een voorwaarde die de jeugdrechter oplegt aan de minderjarige?
- Ouders willen niet dat meer duidelijke reacties leidt tot 'eenheidsworst'. De vraag van ouders voor meer duidelijkheid en duidelijkere reacties op delicten staat niet gelijk aan 'voor iedereen hetzelfde'.

Er moet op maat kunnen (blijven) gewerkt worden, rekening houdend met de jongere zelf, de context waar hij deel van uitmaakt, ...

- Een zeer belangrijk aspect van duidelijkheid voor ouders benoemen ze als *'duurzaamheid'*. Hieronder verstaan ouders het hen ondersteunen als ouders. Positief ouderschap!

Het is belangrijk dat ouders verantwoordelijkheid opnemen voor hun kind en zij vinden dat zij als ouder het best geplaatst zijn om een voorstel te doen voor een 'aangepaste' maatregel m.b.t. hun kind.

- Aan ouders moet de vraag gesteld worden 'Hoe kunnen we u ondersteunen om u uw rol als ouder te laten opnemen?'
 - Als ouders aangeven dat het niet gaat, moet hen de vraag gesteld worden 'Hoe kan voorkomen worden dat het niet opnieuw gebeurt?'
- Binnen integrale jeugdhulp spreekt men van de 'minst ingrijpende' hulp. Ouders stellen als norm voor een duidelijke en constructieve reactie op een delict, de 'meest efficiënte' maatregel voor. Zo ingrijpend als nodig!
 - De link met een hulpaanbod en herstel mag niet worden losgelaten wanneer men reageert op een delict.

BESLUIT

- Ouders geven de zeer duidelijke boodschap dat er aan het optreden door de politie echt iets moet gebeuren.
- Ouders vragen een (nog) duidelijk(er) kader omtrent de mogelijkheden en grenzen van het politieoptreden:
 - proportie
 - impact
 - transparantie (o.m. met betrekking tot hun mandaat)
 - opleiding
- Ouders wijzen op de gevolgen van (buitensporig) politieoptreden: dit heeft een grote impact op hoe jongeren reageren en het laat (vaak voor zeer lange periode) sporen na bij de jongere.
- Een constructieve reactie vullen ouders vooral in vanuit 'wat kan eruit geleerd worden' en dit zowel door jongere als ouder.
- Zorg voor meer en duurzame kansen voor ouders. Zoek naar mogelijkheden en oplossingen om ouders te ondersteunen.
- Er moet aandacht zijn voor mogelijkheden en beperkingen van ouders, voor het ontwikkelingsproces.
- Ouders vragen naar rechtvaardigheid.
- Ouders wijzen op het belang dat een duidelijke reactie er niet toe mag leiden dat 'reageren en werken op maat van de jongeren' niet meer mogelijk wordt. Standaardreacties zijn niet aangewezen.
- Ouders vragen als reactie op een delict de 'meest efficiënte' maatregel en die is zo ingrijpend als nodig. Dit moet wel steeds gepaard kunnen met een hulp en herstel.

Herstel als finaliteit voor de minderjarige delictpleger en zijn context, slachtoffer(s)

- Ouders vinden de term 'herstelgericht' belangrijk en goed gekozen!
- Herstel is voor ouders een proces. Wat je aan de jongere ook oplegt, ouders zeggen dat dit steeds moet gepaard gaan met (minstens het aanbieden van) een herstelgericht parcours.
- Ouders zeggen dat zij de weg naar herstel samen willen gaan met de jongere.
- Ouders beklemtonen dat herstel ook belangrijk is in het zoeken naar de oorzaak van het gestelde gedrag, het gepleegde delict.
- Ouders vragen om hen en de jongere 'tools' aan te bieden om herstelgericht te kunnen (mee)werken.
- Ook binnen herstel schuiven ouders de term 'duurzaam' naar voren: herstel moet leiden tot een duurzame oplossing. En hierbij niet alleen een duurzame oplossing voor de jongere, ook voor de context, het slachtoffer, de maatschappij.
- Er wordt opgemerkt dat het belangrijk is dat de jongere –met de nodige ondersteuning- zichzelf kan herstellen. Zij hebben vaak wroeging over wat ze hebben gedaan. Hier moeten we aandacht voor hebben en ondersteuning op maat bieden.

BESLUIT

- Het is belangrijk dat er blijvend ruimte gemaakt wordt voor herstel. Niet enkel de jongere sanctioneren maar combineren met mogelijkheden tot herstel.
- Het is belangrijk dat de jongere en de ouders voldoende ondersteund worden bij het herstelgericht werken.
- Ouders vragen aandacht voor het herstel van de relatie tussen hen en de jongere. Ook wanneer de jongere geplaatst is.
- Zie herstel breed genoeg en streef hiernaar bij alle betrokken partijen: jongere zelf, ouders, slachtoffer, maatschappij.
- Bij het werken rond herstel moet op zoek worden gegaan naar de oorzaak. Dit is ook nodig in functie van het bekomen van een duurzame oplossing.
- Ouders vragen dat er voldoende middelen worden voorzien om rond herstel en herstelgericht te kunnen werken.

Jeugdrecht en doelgroepen

Jeugdrecht en opvoedingsverantwoordelijken

- Ouders die niet bekwaam zijn hebben 'interventies' nodig, MAAR HOE UITVOEREN? Het is positief mocht dit voorzien worden in het decreet. Ouders moeten er zelf om vragen: 'Ik heb ... nodig'. Indien dit gebeurt, moet de jeugdrechter bekrachtigen (dan geen vrijwilligheid). Men is wel bezorgd voor misbruik: onnodig gebruik.

Er dient ook steeds bijzondere aandacht te worden besteed aan het herstel van de relatie jongere - afwezige ouder. Er dient te worden voorzien in mogelijkheden en middelen om de jongere te begeleiden in het herstel van zijn relatie met de afwezige ouder. De kern van de problematiek die zich stelt bij de jongere kan immers ook zijn oorzaak vinden in de afwezigheid van een ouder.

- Belangrijk om niet te beslissen over de hoofden van de ouders heen: samenwerken met ouders. Ouders respecteren als opvoedingsverantwoordelijken.
- Een plaatsing is niet steeds goed voor een jongere. Soms gebeuren er zaken in een voorziening die negatief zijn voor de minderjarige. Voldoende nagaan of plaatsing nodig is en of ouders hun rol van opvoedingsverantwoordelijken echt niet kunnen opnemen met ondersteuning op maat.
- Ouders doen de suggestie om de jongere de mogelijkheid te bieden om zelf de vraag te laten stellen om iets te doen naar zijn/haar ouders, doch rekening houdende met het feit dat de jongere hierbij de aangepaste begeleiding nodig heeft. Ouders vragen ook hierbij begeleiding op maat van de jongere.

Dit komt tegemoet aan de bezorgdheid van ouders waarbij jongeren vragen om een oplossing maar als die er dan toch niet komt, is het de minderjarige die wordt geplaatst terwijl eigenlijk de ouders het probleem vormen.

- Op dit moment komt de ouderstage bij ouders over als 'een aanbod om ouders herop te voeden'. Wanneer je interventies naar ouders toe mogelijk wil maken, is het van belang hoe je dit aanbrengt om het kans op slagen te geven. Het is belangrijk om ouders het gevoel te geven dat je samen op zoek wil gaan naar wat nodig is, samen op zoek gaan naar een positieve invulling.
- Geef ouders de regierol. Dit meenemen als uitgangspunt.

BESLUIT

- Ouders willen dat er voluit ingezet wordt op ondersteuning van hen als ouder/als opvoedingsverantwoordelijke. Wanneer hun kinderen problematisch gedrag stellen, hebben ouders vaak nood aan ondersteuning en staan ze daar meestal ook voor open.
- Voorzie decretaal een vrijwillig aanbod dat daarna bekrachtigd wordt door de jeugdrechter: daarna moeten ouders meedoen.
- Ouders erkennen dat er in sommige gevallen dwang nodig kan zijn bij de aanvang, bij het opstarten van een ondersteuningsproces. Dit mag niet leiden tot misbruik.
- Ouders benadrukken het belang van hoe je 'het' aanbrengt. Dit moet gebeuren vanuit een krachtgerichte visie binnen een veilig en zorgend kader, waarbij een onderbouwde toelichting wordt gegeven aan ouders. Hoe je het aanbrengt hangt onmiddellijk samen met de kans op slagen.
- De relatie jongere – afwezige ouder dient altijd mee te worden opgenomen in het herstel.

Leeftijd: maturiteit

- Alles moet in verhouding staan tot wat jongeren kunnen en mogen en hiervoor moeten we de jongeren dan zelf de verantwoordelijkheid geven. Jongeren mogen wel fouten maken. Het moet in stappen gaan.
- Niet alleen leeftijd meenemen als criterium. Ouders vinden het belangrijk dat er ook met andere zaken rekening wordt gehouden.
 - de omstandigheden waarin de feiten werden gepleegd
 - over welke feiten het gaat: de ernst van de feiten
 - de drijfveer: waarom de jongere de feiten pleegde
- Er mag niet blind gekozen worden voor een 'commercieel systeem'.
- Ouders willen niet dat alle maatregelen mogelijk zijn/worden vanaf 12 jaar. Gevaar voor besmetting.
 - Bv. ouders willen geen 12-jarige in een gemeenschapsinstelling o.w.v. het plegen van feiten. Dit kan voor hen wel ter bescherming.
- Ouders geven aan dat 18 jaar te jong is om zonder ondersteuning door het leven te gaan.
- Voor ouders is het van belang dat er maximaal wordt ingezet en alle kansen benut worden om de jongere terug op punt te krijgen.
- Ouders geven aan het vertrouwen in instellingen kwijt te zijn en dit maakt 'leeftijd' een moeilijk onderwerp voor hen.
- Ouders vragen veel meer een individuele aanpak. Ze zijn er zich van bewust dat dit veel middelen vraagt.

BESLUIT

- Ouders vinden leeftijd een zeer moeilijk thema. De impact van een maatregel/plaatsing kan zeer groot zijn.
- Ouders zijn geen voorstander van absolute leeftijdsgrenzen.
- Een gemeenschapsinstelling 'als sanctie' vinden ouders niet kunnen voor 12-jarigen.
- Ouders willen niet dat de ondersteuning stopt op 18 jaar.
- Voor ouders is het belangrijk dat er met meer dan enkel de leeftijd rekening wordt gehouden bij het bepalen en opleggen van een maatregel ten aanzien van een jongere die een feit heeft gepleegd: omstandigheden waarin het feit werd gepleegd, ernst van de feiten en drijfveer worden hierbij naar voren geschoven als criteria.

Complementariteit VOS en MOF: gescheiden én verbonden sporen

- Er moet een reactie komen en dit om te voorkomen dat er (nog) een MOF komt.
- Er moet een maatschappelijke reactie komen op het gepleegde feit.

- Wanneer een jongere een feit pleegt, hebben ouders voor een deel gefaald. Een minderjarige kan dit feit om verschillende redenen plegen, maar als ouder heb je de verantwoordelijkheid om je kind op te voeden.
- Hoe kan er gefocust worden op ‘hoe omgaan met de gemaakte brokken’?
- Niet spreken van VOS en MOF, wel van jeugdhulp en MOF
- Er moet tijd blijven om te werken met de context.

BESLUIT

- MOF en jeugdhulp zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden voor ouders.
- Ouders vragen bijzondere aandacht voor (het betrekken van) de (brede) context, inclusief de afwezige ouder.

Law in books versus law in action

BESLUIT

- Er dient bijzonder grote aandacht te gaan naar de uitvoering. Al te vaak is er een grote discrepantie tussen ambitieuze wetgeving enerzijds en de uitvoering anderzijds.
- Ouders vinden het belangrijk om niet alleen betrokken te worden in de totstandkoming van het decreet, maar ook in de daaropvolgende fases.